

80 URTE GEROAGO NOLA EGITEN DUGU BERTSOTAN?

*"Nere aipamenak izango dira
beste 80 urtian".*

Artistaren kontzientziak jarri zuen bertso sorta ezaguna *Txirritak*: bere lehen plaza eta orduko kantu-lagunak historiara pasa zitezten. Azken puntu horrek ere egin du bere lana, hil zela 80 urte bete diren honetan berari begira jarri gaitu berriz. Bere sorlekuan, Ereñotzu auzoan (Hernani), herritarren artean aztertu dugu orduko eta gaurko bertsoa bizitzeko modua. Zer bertso eremu lantzen ditugu egun?

Estitxu Eizagirre Kerejeta
@eeizagirre

Txirritaren garaian eta erabat euskaraz bizi ziren auzoan, bizitzako esparru "denetan" egiten zela bertsoan atera deza-kegu ondorioa, iritsi zaizkigu bertso eta pasarteetan oinarrituta: etxean, lanean, tabernan, festetako plazako saioan, bizitzako une garrantzitsuetan... Etxean gizon zein emakumeak aritzen ziren bertsoan, elkarrekin. Horrela kontatu zuen Antonio Zubiarrainek (*Txirritarekin* kantuan aritu izandako *Paulo Txikiaren* anaiak): "Aitona (Joxe Miel Otxotorena) bertsolari ederra zen. Amonak ere (Joakina Etxeberría) bertsoan ederki egiten zuen. Gu zortzi senide ginen, sei anaia eta bi arreba. Gehientsuenok egiten genuen bertsoan, arreba gazteenak ere ederki egiten zuen! Bazkalondoan eta afalondoan jarduten ginen bertsoan; gehiena arto zuritzen!". Lanean ere gizonak eta emakumeak bertsoan elkarrekin aritzen zirela dakigu. Horren lekuko dira arto-zuriketaren aipamen hau eta baita *Txirritak* belarretan ari zen

Plazida Otañori botatako bertsoa eta honек emandako erantzuna. Tabernara eta festetako plazako saiora gizonek baka-rrik zuten sarbidea. Emakumeen aisialdi eremuak zein ziren eta han zer bertso bota zituzten arakatzea falta da. Auzoan ikertzen eta festa berreskuratzen diharduten "atsolorra!" aipatu dute, berehala.

Bertsotan ikasteaz, naturaltasunez

Etxean ikasiko zuten bertsoan askok, garai hartan auzoan hainbat familia bazi- ren bertsoan egiten zutenak: aipatutako zubiarraindarrak, saiburutarrak, ugaldetarrak... Beste askok auzoan ikasiko zuten bertsoan, etxea eta auzoa gaur baino lotuago zeuden garaian. *Txirritak* sano sano hitz egiten zuen "profesore" funtzioaz, bertsoan egitea jainkozko dohainekin lotu behar izan gabe. Egungo bertso eskole- tatik oso hurbil daude bere hitzak: "Joxe Miel Otxotorena zen nire profesorea, eta nik profesore egingo dut orain Paulo Zubiarrainena!" (Joxe Miel Otxotorenaren bilobarena, alegia, mesedea itzultzeko). Antonio Zavalak idatzita utzi zuenez, *Txirritaren* garaian, Txabolategi bertso- lariaren jaiotetxean, Domingo Erroizenea etxeko-jauna bizi zen. "Bertsotan zer edo zer aritzen zena omen zen, eta *Txirritak*, artean zortzi edo bederatzirteko muti- koak, honela esaten omen zion:

– Niri bertsoan irakatsi behar didazu, Domingo".

Etxea, lana, aisia, denak lotuago

Etxea eta lana bereiztea ezinezko da (egun, batez ere, emakumeen kasuan eta *Txirritaren* garaian, gizon-emakumeentzat). Lanean ere bertsoan aritzen ziren, jarduera eramangarriago egiteko, eta besterentzat lanean ari zirenean, lan baldintzak hobetzeko edo lanari ihes egiteko. Horretan *Txirrita* artista zela irakatsi digute aurrekoek. Iritsi zaizki- gu hargin koadrilla egun bateko lanetik libratu zituen bertsoak, egun luzetan la- nera azaldu gabe egon ostean nagusiarri kantatu zizkionak...

Bertso espektakulua urtean 11 aldiz

Herriko festetan gozatzen zuten entzuleek balkoitik balkoirako bertso ikuskizunare- kin. Baina hainbat lekutan, egun osoan eta baita bizpahiru egunetan ere aritzen ziren bertsolariak. Kotxerik ezaren ezaugarriak, behin haraino joanda, bidaiari probetxu ateratzen ziotela denek. Florian Oiarbidek hala jaso zuen aurrekoengandik: "*Txirri- tak* urtean 11 plaza egiten omen zituen, zeukan famarekin!". Artikuluan aipatuta- ko Paulo Zubiarrainek idatzita utzi zituen egiten zuten saioak. Gaztetan hasi eta 64 urtera arte plazaz plaza asko ibilita, 111 saio egin zituen, denera. Egun gehien da- biltzan pare bat bertsolarik urtean egi- ten dituzte 100 saio, eta urtean 70-80 saio egiten dituztenak dozena bat izango dira. *Txirritaren* garaian bertsolari han- diek etxean, lanean, tabernan, ia egunero kantatzea normala, eta egungo bertsolari handiek ia egunero plazako saio bat egin- da gainerako eremuetarako aseta egotea, ulertzekoa. Plazako eremua eta eskolakoa zorroztu ditugu 80 urteotan, eta etxekoa, lanekoa, aisialdikoa kamustu.

Bizimodu aldaketak isildu du bertsoa

Ereñozu auzoak bertsozaleen etako bat izaten jarraitzen du, kanpotik doanaren- tzat. Bertsotan ikasi eta egiteko bertso eskolara joatea beharrezkoa ez den ere- mu bat, etxeko transmisioa eta auzokoa lantzea oso posible dena. Ez dute beren errealitatearen pertzepzio bera bertso- koek. "Etxean elkarrekin kontu kontari zenbat egoten gara, bada?". "Kotxean goazenean, irratia edo musika jarrita". "Sagardotegira ere orduari begira eta joateko prezaz etortzen zaigu orain jen- dea". Bertsotan egiteko, elkarrekin luze egon behar dela, beste tempo bat behar dela atera da ondorioa. Hitzari denbora eta leku gutxiago ematen diogula gaurko bizimoduan, eta berarekin batera, bert- soari. Bertsolaritza sustatu nahi due- nak lantzeko gai politak dira bizitzako esparruak, aurrez aurreko harremanak, denborak, hitzaren eremuak... ■